

בבית המשפט העליון

רע"א 97 / 2928

בפני: כבוד הנשיא א' ברק
כבוד המשנה לנשיא ש' לוי
כבוד השופט ת' אור

המבקש: נוח חנוך

נגד

המשיבה: חברת אופיר שי שיווק והספקה בע"מ

בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי
בחיפה מיום 17.4.97 בתיק ת.א. 11240/96 שניתנה
על ידי כבוד השופט י' פינקלמן

בשם המבקש: עו"ד אהרן מרגלית

בשם המשיבה: עו"ד יצחק יניב

פסק-דין

המשנה לנשיא ש' לוי:

1. ערעור ברשות על החלטת בית המשפט המחוזי בחיפה (השופט פינקלמן) לדחות בקשת רשות לערער על החלטת בית משפט השלום בחיפה (השופט שחורי) שביטל פסק-דין שניתן על ידו כשעדיין כיהן כרשם נגד המבקש, למעט חיובו בתשלום שני שיקים.

אלה הן העובדות הנוגעות לענין:

(א) ביום 18.7.92 הגישה המשיבה תובענה לתשלום סכום של 255,513 ש"ח כנגד שלושה:

מיכאל נח, חנוך נח, אביו של מיכאל נח, הוא המערער שלפנינו, ו"נח חנוך ומיכאל קבלני עבודות חשמל וטלפון"

(הנתבעת מס' 3). בכתב התביעה לא צויין מה טיבה של הנתבעת מס' 3 ואם היא תאגיד הצורה שבה התאגדה, כמצוות תקנה 9(4) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984.

(ב) בסעיף 4 לכתב התביעה נאמר שהמשיבה סיפקה ל"נתבעים" לפי בקשתם פריטים שונים של ציוד חשמלי "ו/או ציוד אחר", במחירים מוסכמים והוציאה להם חשבוניות לפי כרטיס הנהלת החשבונות "של הנתבעים". לכתב התביעה צורף, ככל הנראה, כרטיס הנהלת חשבונות "בצירוף צילומי החשבוניות, תעודות המשלוח והעתקי 2 השיקים ששולמו על חשבון הסחורה ואשר חזרו מסיבת היות החשבון מוגבל". אכן, כאן מתודעים אנו לראשונה לשני השיקים נשוא הערעור שלפנינו.

(ג) שני השיקים בהם מדובר הם בסכום קרן של 51,920 ש"ח ו-10,000 ש"ח ונשאו בהתאמה תאריכים של 16.11.91 ו-16.2.91. הם נחתמו בחתימה בלתי ברורה, שאחר כך התברר שהיא של מיכאל, בנו של המערער, על גבי חותמת בנוסח זה: "נח חנוך ומיכאל עבודות חשמל ופיתוח, בית שאן טל. 06-588536" לפקודת "אופיר שי 86 בע"מ" (שמה של המשיבה הוא "אופיר שי ייצור, שווק ואספקה צפון 1986 בע"מ"). בפניה הימנית העליונה של שני השיקים הודפסו המלים: "נח חנוך ומיכאל קבלני עבודות חשמל ורשת טלפון שכון א 27/2, בית שאן 10900, פקס-טל: 06-588536, 06-586097".

(ד) בסעיף 5 לכתב התביעה נכתב כי: "(המשיבה) תטען כי על הנתבעים לשלם לה את סכום התביעה מכח התחייבותם החוזית ו/או השטרית". מכאן ואילך אין בכתב התביעה כל איזכור לשיקים. בסעיף 7 לכתב התביעה נכתב כי "שווי התביעה, דהיינו הסכום הנקוב בחשבוניות בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כחוק מיום הוצאת כל חשבונית ועד ליום הגשת התביעה הינו לצרכי אגרה בלבד 255,513 ש"ח", הוא הסכום שנזכר בבקשת הסעד שבכתב התביעה.

(ה) בהעדר בקשת רשות להתגונן ניתן פסק-דין כנגד המערער על סכום של 250,513 ש"ח בצירוף הפרשי הצמדה וריבית. הוא עתר לביטול פסק הדין ולמתן רשות להתגונן. בתצהיר שניתן לתמיכה בבקשה נטען שבמועדים הרלבנטיים לא היה קיים כלל גוף משפטי בשם "נח חנוך ומיכאל קבלני עבודות חשמל וטלפון", הן בלבד הפעיל עסק בשם "נח מיכאל" (סעיף 5.1) והמערער שימש כשכירו. אמנם התקיימה בעבר פירמה בשם "נח חנוך ומיכאל קבלני עבודות חשמל וטלפון" אך היא "חוסלה" כבר בשנת 1989. החשבוניות שהוצאו ע"י המשיבה היו על-שם מיכאל בלבד (סעיף 5.5) שהוא בלבד ניהל עסקות עם המשיבה. החשבון שעליו נמשכו השיקים שימש את המערער באופן פרטי והבן, מיכאל משך את השיקים ללא ידיעתו של המערער (סעיף 5.6).

(ו) המערער נחקר על תצהירו ובין השאר אמר (בעמ' 3):

"...השיקים נמשכו מהחשבון שלי, נכון שאני הוספתי אותו כבעל זכות חתימה בבנק. זהו חשבון פרטי שלי. החשבון נפתח כשבני היה בן שנתיים. אחר כך הוספתי אותו לחשבון כשהוא היה אחרי צבא... אני נתתי לבן לעבוד בחשבון שלי, כי הוא הבטיח לי להכניס כסף לחשבון חזרה וזה כולל את שני השיקים של התביעה. אני ידעתי שהוא משתמש בשיקים האלה, ידעתי שהוא מוגבל (דהיינו שחשבונו מוגבל) ונתתי לו רשות".

להלן מאשר המערער שהחתימה על השיקים היא של מיכאל.

(ז) בהחלטתו כתב השופט המלומד של בית משפט השלום שהוכח שהמערער קיבל המצאה של כתבי-בית-הדין ולפיכך ענין ביטול פסק הדין נתון לשיקול דעתו של בית המשפט. אכן, הטענה שהמערער לא קנה טובין מן המשיבה ראויה להתברר בראיות. עם זאת סבר בית המשפט, שבאשרו ששני השיקים "נמשכו מחשבונו ובידיעתו כדי לכסות חלק מן החובות ומתוך הבנה עם (הבן) ש(הבן) יחזיר לו את הכספים", הודה המערער בחבותו, לפיכך אין מקום לבטל את פסק הדין, ככל שהוא מתייחס לשיקים.

(ח) המבקש עתר למתן רשות לערער על ההחלטה לבית המשפט המחוזי, אך בקשתו נדחתה בהחלטה קצרה. וכך מגיעים אנו לערעור שלפנינו.

2. טענתו המרכזית של המערער בסכומו בכתב היא שהתובענה אינה מבוססת על השטרות, אלא על עסקת היסוד בלבד. אמנם - כך נטען - נזכרה ה"התחייבות השטרית" בסעיף 5 לכתב התביעה אך בסעיף 7 לא התבססה המשיבה אלא על החשבוניות ובגוף כתב התביעה לא נכללה עילת תביעה שטרית: לא נאמר בכתב התביעה על ידי מי נמשכו השיקים שהמשיבה אוזחת בהם ושהם הוצגו לפרעון. יתרה מזאת: אין קיימת זהות בין שם בעל החשבון המופיע בפנינתו הימנית העליונה של כל אחד מן השיקים לבין השם המוטבע ליד חתימת המושך, ואין בגוף השיקים כל אינדיקציה שהם משוכים על ידי המערער; גם לא היו תימוכין - לטענתו - לקביעת בית משפט השלום שהשיקים נמשכו מחשבונו של המערער ובידיעתו כדי לכסות חלק מן החובות, מתוך הבנה עם הבן שזה יחזיר לו את הכספים. "העובדה" - כך טוען המערער - שהוא התיר לבנו למשוך שיקים מן החשבון "אינה יוצרת חבות מצד המערער כלפי המשיבה", ואין כל תימוכין בחומר הראיות לקביעה שהמערער הרשה לבנו במפורש למשוך את השיקים נשוא הערעור.

מנגד טענה המשיבה, בהסתמכה על סעיפים 4 ו-5- לכתב התביעה, שכתב התביעה התבסס גם על השיקים, שברור מכתב התביעה ונספחיו שהיא אוחדת בהם וכי החזות החיצונית של השיקים מגלה שהם נמשכו מחשבון משותף; אם אמנם קיימת שותפות בין המערער לבין בנו, חב כל אחד מהשותפים בחתימת שותפו ואם אמנם החשבון הוא של המערער עצמו, כפי שהוא טוען, הרי הוא חב בכל פעולה הנעשית בחשבון "על דעתו ו/או בהרשאתו ו/או בהסכמתו" על יסוד סעיף 92(א) לפקודת השטרות [נוסח חדש], וגירסתו לסתור בתצהיר הופרכה בחקירה שכנגד. המשיבה מוסיפה וטוענת שיש לקרוא את השיקים כמכלול אחד ועל יסוד הילכת ע"א 4294/90, פ"ד נ(1) 473, אך ברור הוא שהבן משך את השיקים כשליחו של המערער. עוד טענה המשיבה, בין השאר, שבנסיבות הענין מושתק המערער מלטעון שאין הוא חב לפי השיקים.

3. הערעור הנוכחי יכול לשמש דוגמה טובה למקרה שבו אי הקפדה על סדרי הדין עשויה לשבש את מהלכו של הליך שיפוטי. אמנם בסעיף 5 לכתב התביעה צוין שעל הנתבעים לשלם את סכום התביעה "מכח התחייבותם החוזית ו/או השטרית", אך אין בדברים אלה אלא הסקת מסקנה משפטית. אפילו אם נעיין בצילומי פני השיקים עצמם, שצורפו לכתב התביעה, אין לדעת מיהו המושך. כל שידוע לנו מעיון בסעיף 4 לכתב התביעה הוא שהמשיבה סיפקה למערערים טובין וששני השיקים "שולמו על חשבון הסחורה" והוחזרו מסיבת היות החשבון מוגבל". אכן, מכח תקנה 71(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד 1984-, שומה היה על המשיבה לכלול בכתב בתביעה את "הרצאת העובדות המהותיות בלבד, שבעל הדין מסתמך עליהן בתביעתו..." ובין עובדות אלה חיוני היה לכתוב מיהו המושך, האם זהו הבן מיכאל נח, או אביו, המערער, או שמא המערערת מס' 3 - נח חנוך ומיכאל נח קבלני עבודת חשמל וטלפון; כפי שכבר צוינו לעיל, אפילו לא נכתב בכתב התביעה מה מעמדה המשפטי של נתבעת ז, האם היא תאגיד ומהי הצורה שבה התאגדה. אם טענת המשיבה היא שהמערערת מס' 3 היא שותפות בין שני המערערים הראשונים, הרי שהדבר לא נכתב בכתב התביעה כעובדה מהותית. גם לא נאמר בכתב התביעה שהשיקים נמשכו מחשבון משותף הקיים בין שני המערערים הראשונים ולא פורטה בו כל קונסטרוקציה עובדתית שיש בה כדי לחייב אחד מהם על יסוד חתימתו של האחר. נמצא שכתב התביעה, כמו שהוגש, אינו מגלה עילה שטרית כנגד המערערים ודינו היה להימחק על הסף על יסוד תקנה 100(1); עם זאת רשאי בית המשפט, להתיר למשיבה לתקן את כתב התביעה והוא - נוכח כוונתה, העולה למקרא כתב התביעה, לתבוע אף את המערער על יסוד השיקים; השווה, בשינויים המחוייבים: ע"א 356/59 פ"ד י"ד 486, 491, 492.

4. נראה לי שגם לו אימצה המשיבה בכתב התביעה את גירסת המערער, היו טענותיו של המערער מגלות עילת הגנה. בראש ובראשונה, אין ממש בטענות המשיבה המתייחסות לסעיף 92(א) לפקודת השטרות שעניינן חתימת שמו של פלוני על-ידי אלמוני בהרשאתו של פלוני הואיל ובמקרה נשוא הערעור נושאים השיקים

את חתימת הבן ולא את חתימת המערער; שנית, לכאורה, גירסת המערער שהחשבון עליו נמשכו השיקים הוא חשבונו הוא אינה נתמכת על ידי חזותם החיצונית של השיקים; אשר על-כן גם אם אני, מבלי לפסוק, שהשיקים נמשכו בהרשאתו של המערער, אין זה מובן מאליו שהמערער חב על-פיהם, ואפשר שניתנה הרשאה לבן להשתמש בחשבון כמכשיר לתשלום שלא על מנת להחייב את המערער; שלישית, המערער לא הביא כל תימוכין לטענה שקריאת השיקים כמקשה אחת, כפי שהדבר נעשה בע"א 4294/90 הנ"ל, עשויה להביא אוחז סביר של השיקים למסקנה שגם המערער חב על פניהם, להבדיל ממסקנה אפשרית שהשיקים על פי חזותם החיצונית נמשכו על-ידי שותפות או פירמה; בענין אחרון זה יש אולי לייחס משמעות להבדלים בין נוסח החותמת המופיעה ליד החתימה והנוסח המודפס המופיע בפניה הימנית העליונה של השיקים; ולבסוף אם טענת המשיבה היא שהמערער מושתק, לפי הנסיבות, מלטעון שאינו חב על פי השיקים, שומה יהיה עליה להגיש כתב תשובה על יסוד תקנה 61.

5. השופט המלומד היה מוכן, לפי שיקול דעתו, לבטל את פסק הדין במידה שטענותיו של המערער מגלות עילת הגנה; הגעתי, כאמור לכלל מסקנה שזהו המקרה שלפנינו. לפיכך יש, לדעתי, לקבל את הערעור ולבטל את פסק הדין גם ככל שהוא מתייחס להגנת המערער כלפי התביעה לפי השיקים. המשיבה רשאית להגיש כתב תביעה מתוקן תוך 15 ימים. המערער רשאי להגיש כתב הגנה תוך 15 ימים. רשות להגיש כתב תשובה תוך 7 ימים נוספים. הפרקליטים ימציאו במישרין את כתבי הטענות זה לזה. המועדים שלעיל כוללים גם את תקופת הפגרה.

הוצאות ההליכים עד כה, בסכום של 20,000.- ש"ח, תהיינה לפי התוצאות במשפט.

המשנה לנשיא

הנשיא א. ברק:

אני מסכים

נ ש י א

השופט ת. אור:

אני מסכים.

ש ו פ ט

החלט כאמור בפסק דין המשנה לנשיא ש. לוין.

ניתן היום ה באב תשנ"ח (28.7.98).

ש ו פ ט

המשנה לנשיא

נ ש י א

העתק מתאים למקור
שמריהו כהן - מזכיר ראשי
B06.97029280